

Voorwoord

‘[E]en wanproduct van drek, het monster van de eeuw, een moraalloze demon, een machiavellistische tiran van de grote lijn en het minieme detail, een anti-burgerlijke plebejer, [...] slachtoffer van een ongelukkige jeugd [...], een psychopatische proleet, [...] een valsemunter en acteur vol leugenachtige retoriek, [...] een zwakke potentaat op wie anderen hun ‘cumulatieve radicalisering’ [...] projecteerden, een lege huls, een zwart gat.’ Dit is een keus uit de vele karakteristieken die *Vrij Nederland*-journalist Graa Boomsma tegenkomt in de vele biografieën die ondertussen verschenen zijn over Adolf Hitler. Waar Boomsma terecht op wijst is het feit dat bij het zoeken naar motieven voor Hitlers wandaden in toenemende mate gezocht wordt naar psychologische verklaringen. Nadat elk miniem feit talloze malen onder het licht is gehouden, lijkt het erop dat historici, met de pretentie nog iets nieuws te brengen, hun toevlucht zoeken tot andere dan historische disciplines. Soms heeft dit de schijn van een laatste wanhopig redmiddel, zoals waar de Nacht van de Lange Messen verklaard wordt uit de vermeende seksuele relatie tussen Hitler en Ernst Röhm (in *Hitlers intieme kring. De politieke en psychologische ontwikkeling van Adolf Hitler* door Lothar Machtan). Het gedachte-motief van de historische persoon kan echter ook het uitgangspunt zijn van een goed onderbouwde studie. Het is tenslotte niet de vraag óf innerlijke motieven een rol spelen bij keuzes die een historisch persoon maakt, maar hoe groot hun aandeel moet zijn in het verklaren van historische gebeurtenissen. Het psychologische argument is immers moeilijk aantoonbaar en is om die reden onderhevig aan grote kritiek vanuit orthodox historische kringen.

Anderzijds is het geschiedverhaal niet eerst en altijd een afspiegeling van de tijd waarin het geschreven is, maar ook een neerslag van de psyche van de historicus. De motieven die deze denkt te zien in de historische ontwikkeling zijn niet los te zien van zijn eigen gedachtewereld – zoals een marxistisch historicus moeilijk zijn rode bril af zal kunnen zetten, waarmee hij de geschiedenis een andere kleur geeft dan zijn meer conservatieve collega. Kortom, de voorzichtige vrijage tussen psychologie en geschiedenis valt niet te negeren en was daarom voor de *Groniek*-redactie reden om een aantal auteurs uit te nodigen haar grenzen te verkennen.

De grenzen in ruime zin worden allereerst afgetast door historicus Arthur Mitzman en psycholoog Piet van Strien. De eerste geeft een volledige inventarisatie van de wijze waarop de psychologische wetenschap van nut

kan zijn voor de geschiedbeoefening. Vanuit de psychologie geeft Piet van Strien aan in hoeverre het voor beide disciplines mogelijk en wenselijk was in een innige omhelzing te belanden.

Aan de hand van de naoorlogse opkomst van de Amerikaanse *mental hygiene movement* in Nederland verklaart Hans Pols de sindsdien waargenomen psychologisering van de maatschappij ten koste van theologie en levensbeschouwing. Jaap den Hollander onderzoekt vervolgens de geschiedenis van een psychologisch fenomeen, de identiteit. Als succesvol voorbeeld van een praktische samenwerking tussen beide wetenschappen gebruikt Jan Art een methode uit de psychologie in zijn onderzoek naar heiligverklaarden. Ook Erik Hofstee geeft aan hoe een psychologische methode, de zogenaamde CAVE-methode, praktisch kan worden toegepast in de historische wetenschap.

In de rubriek Bronnen ditmaal het tweede deel van Henk de Jongs artikel over de Italië-reisgidsschrijver Ernst Förster. De rubriek Persoonlijkheden is terug, waarin Hans van Koningsbrugge verhaalt over zijn fascinatie voor de Nederlandse diplomaat Buys in het Rusland van begin negentiende eeuw. De Hoog van de Toren tenslotte, komt deze keer voor rekening van Simone van der Heijden. Wij wensen u veel leesplezier!

De redactie